

Bodó Márton: Esettanulmány a marseille-i Lycée de Provence¹ Szociális Cselekvés programjáról – avagy egy nemzetközi közösségi szolgálat jó gyakorlat adaptív leírása

Bevezetés

A tanulmányút célja olyan iskolai közösségi szolgálat jellegű tevékenységek jó gyakorlatának leírása volt, amely segítséget nyújthat a közösségi szolgálat magyarországi bevezetésében. A közösségi szolgálat tekintetében nemzetközi tanulmányút célországá elsősorban Kanada vagy az Egyesült Államok egyes államai lehettek volna, hiszen *service-learning* és *community service*-programok tekintetében itt rendelkeznek az oktatási rendszerek a legnagyobb tapasztalattal.

Az európai oktatási rendszerekben új elemnek tekinthető minden tanórán kívüli, iskola falain kívüli tevékenység. Ezek bevezetése a legtöbb helyen még kísérleti szakaszban van. Négy ország léptetett életbe szabályozást a diákok helyi vagy nagyobb közösségi részvételére vonatkozóan². Mindegyik szabályozás egyedi, viszont közös bennük a cél: az állampolgári nevelés erősítése, az iskola és helyi közösség összekapcsolásán, a diákok aktivitásán keresztül, valójában a közösségi szolgálat jellegű programok megjelenését célozva.

Franciaországban az általános iskolák tartanak kapcsolatot az önkormányzattal, kulturális, szociális, sport- és civil szervezetekkel a tanórán kívüli tevékenységek megszervezésében – ez a középfokú oktatásra már nem terjed ki, kicsit hasonlóan, mint Magyarországon. Ugyanakkor Franciaországban is működnek használható példái a magániskolák közösségi szolgálat jellegű tevékenységeinek, melyek tanulmányozásra érdemesek lehetnek. Marseille kiválasztása lehetőséget adott arra, hogy a különböző etnikumok kulturális integrációja szempontként megjelenjen, ami egy érdekes aspektus lehet a magyar közösségi szolgálat bevezetése kapcsán is.

Európában, így Franciaországban is elsősorban magániskolákban terjedt el a közösségi szolgálat jellegű tevékenység. Az előzetes felmérések alapján (levelezés, telefonos érdeklődés) a Lycée de Provence nevű 12 évfolyamos marseille-i egyházi intézmény *Projet d'Action Sociale* programja (rövidítése: P.A.S.: *Projet d'Action Social*: mozaikszó, lépést

¹ Lycée de Provence <http://www.ecoleprovence.fr/-Activites,57-.html>

² Citizenship Education in Europe, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012., 2012. május, Eurydice, link: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/139EN.pdf, letöltés: 2015. március 2.

jelent) alkalmasnak ígérkezett az adaptív feldolgozásra. Ez a választás lehetőséget teremtett arra, hogy egy másik európai tanulmányi út is megvalósuljon az egész napos iskola tárgykörében, miközben a közösségi szolgálatról szóló jó gyakorlat-gyűjtés sem szenvedett csorbát. A tanulmányút négy napja lehetőséget adott egy egyházi intézmény programjának részletes megismerésére a pedagógusok, a koordinátor, a diákok és a fogadó intézmények oldaláról, egy másik állami intézmény rövid meglátogatására, valamint két másik magánintézményre vonatkozó egy-egy interjú elkészítésére. Az interjúk minden esetben elsősorban a közösségi szolgálati programra fókuszáltak, az intézmény egyéb működési területeit nem célozták.

Ahhoz, hogy teljes képet nyerhessünk a helyi közoktatási rendszerben működő közösségi szolgálat jellegű programok tekintetében, a magániskolai státusban lévő egyházi iskola mellett állami iskolát is kívánatos volt meglátogatni. Az egyházi iskola meglátogatásához egyetlen levél megírására volt szükség, míg az állami iskola esetén ez a fenntartótól kért engedély megszerzéséig több hónapos szervezőmunkát igényelt. Az engedély megadásának egyetlen oka az volt, hogy európai uniós projekt keretében történt a tanulmányút, máskülönben nem lett volna lehetőség állami intézmény megtekintésére. Az állami iskola kiválasztásának szempontja az volt, hogy átlagos állami iskola legyen, amely alkalmas lehet a helyi viszonyok feltérképezésére. Az októberi időpont megfelelőnek bizonyult arra, hogy az őszi szünet előtti héten bepillantást nyerjek több iskola életébe is, illetve, hogy a program indításának sajátosságait figyelemmel kísérjem.

Marseille Franciaország második legnagyobb városa Párizs után. Fejlődésben lévő város, magán viselve a régió szociális és gazdasági problémáit. Miután itt található az ország egyik legnagyobb kikötője, így érthető, hogy ez az ország „kapuja” Afrika felé. Így a lakosság összetétele tükrözi a térség etnikai és vallási sokszínűségét. A multikulturális jelleg a város egyik ismertető jegye. A 2013-as európai kulturális főváros cím és év lendületet adott a gazdasági válság hatását érző régióban és Marseille-ben egyaránt a látogatók és a befektetők létszámának növekedése tekintetében. Ugyanakkor még sok tekintetben szükséges az infrastruktúra fejlesztése ebben a metropoliszban. A különböző negyedekben lakók közötti kapcsolat nagyon gyenge. A szegény, többnyire afrikai muzulmán bevándorlók a város északi felében laknak, elszigetelten a város többi részétől. A tömegközlekedés egyes negyedek között nagyon gyenge. A bevándorlók iránt nem kis előítéllettel viseltet a többség, bár nyelvi nehézsége egymás megértésének nem minden esetben van, hiszen a bevándorló arabok egy része volt francia gyarmatokról érkezik, ahol megtanulták a francia nyelvet. Az út során, akivel találkoztam és őszintén megnyilvánult, mind mesélt elrettentő történeteket az északi negyedről.

Az oktatási rendszer itt Párizshoz hasonlóan, a francia metropoliszok logikája szerint működik, ennek következtében kevésbé átjárható a különböző negyedek között. A polgári jólétben élő muzulmán diákok inkább járnak az adott negyed rangot jelentő katolikus magániskolájába, a Lycée de Provence-ba, mint egy másik negyed akár közeli muzulmán vagy állami intézményébe. A negyedben lakó értelmiségiek felekezettől, nemzetiségtől függetlenül ide járatják gyermekeiket. A szülők részéről alapvetően a tanulmányi

eredményesség a választási szempont. Az állami oktatási intézmények reputációja sok esetben nem éri el a magániskolákét. A Lycée de Provence a polgári negyedben fekszik, azt mondhatnánk, hogy a marseille-i Rózsadombon, míg a Lycée Marie Curie³ a város egyik arabok által is látogatott, forgalmas belvárosi negyedében.

A marseille-i iskolarendszer a számok tükrében

Franciaországban az oktatás régiókba szerveződik. A fenntartó a régió vagy a városi önkormányzat. Az Aix-Marseille Akadémia 2013/14-es tanévi beiskolázási adatai alapján elmondható, hogy a régióban az alsó 5 évfolyamba 283 681 diák járt, míg az azt követő általános iskolai 4 évfolyamba 140 646, középfokú érettségit adó képzésben 95 805, szakiskolai képzésben 1 835 diák tanult középiskolai keretek között a 18275 főből, míg felsőfokú képzésben 101 504 diák vett részt. Az egyetemi képzésekre más régiókból is érkeznek Marseille-be diákok. A régió tavaly oktatásra fordított kiadásainak összege 2,2 milliárd euró volt. A régióban az oktatás 4 megyében, 16 féle képzési kategóriában folyik.

Bouches-du Rone megye foglalja magában Marseille városát és környékét. Az alsó 5 évfolyamon a diákok 11,4 %-a jár magán oktatási intézménybe: 22 837 fő, míg a *college*-ben ez az arány már 20,4%. A szakközépiskolai képzésben 31,3%, az általános gimnáziumi képzésben 26% a magánintézmények aránya. Az intézmények számát tekintve az állami és magánintézmények közti arány a középszintű oktatásban fordul meg. Az alapoktatás szintjéig elenyésző a magánintézmények száma: a régió 738 óvodájából 2, a megye alsó 5 évfolyamos képzést adó 1149 intézményéből 113, *college*-ek tekintetében 136-ból 57, a szakközépiskolai képzésben 31 állami, 53 magánintézmény, míg az általános gimnáziumi képzést nyújtó 90 intézményből 54 van magánkézben. Tehát a meglátogatott magánintézmény a diákok számát tekintve 26%-ot reprezentáló intézményi csoport egyike, míg az állami intézmény a szakközépiskolai képzésben résztvevők 68,7%-át reprezentáló intézményi szegmens egyike (a tavalyi beiskolázási adatokat figyelembe véve). Az egész középfokú oktatást a régió állami intézményeiben 17 339 fő pedagógus látja el, míg a magánintézményekben 4260 fő. A középfokú oktatás szintjén ez azt jelenti, hogy míg az állami intézményekben 5 diákra jut 1 pedagógus, addig a magánintézményekben 23 diákra jut ugyanennyi régiós átlagban – ami egy-egy intézmény belső arányairól még nem árul el részleteket. Ez az arány a Lycée de Provence esetén: az alsó 5 évfolyamon 50-60 diák van 2 osztályban, a következő 4 évfolyamon 180 diák 6 osztályban, míg a gimnáziumi osztályokban 160-170 diák jár 5 osztályba. Azaz 32-34 fős osztálylétszámmal működnek a középiskolai osztályok, míg az alsóbb évfolyamokon kisebb osztálylétszámokkal, de nagyobb össz-diáklétszámmal dolgoznak.

A Lycée de Provence pedagógiai víziója

³ <http://www.lyc-curie.ac-aix-marseille.fr/spip/>

Lycée de Provence pedagógiai programja két dokumentumban ölt testet. Az egyik az iskolai Pedagógiai program,⁴ a másik a Szent Ignác-i Nevelési Program.

A dokumentumok rövid, megfogalmazásuk megfelelő a szülők tájékoztatására, a honlapról mindkettő elérhető.

A Szent Ignác-i Nevelési Program⁵ tág dimenzióban fogalmazza meg az iskolát fenntartó jezsuita rend francia tartományának nevelési elveit. A továbbiakban ezt ismertetem.

Egy-egy elv néhány mondatos leírása mellett minden elvet egy ábra illusztrál, amely megvilágítja az elv lényegét. Így a nyitott és pozitív szellemiségű képzést, amely a vágyak ébresztését foglalja magában az emberiség egésze és az egyén szintjén: egy tengeren haladó vitorlás képével szimbolizálja. Az önismeret megszerzésének elősegítését, illetve a saját képességek megismerését és azok kibontakoztatását vizuálisan egy kézben tartott kulcs jelképezi. Egy nyitott ajtóban, tárt karokkal álló alak fejezi ki az iskola szívélyes, befogadó jellegét a diákok felé, ahol minden támogatást megkapnak minden időszakban, és lehetőségük van arra is, hogy a másoknak nyújtott támogatásról tapasztalatot szerezzenek.

A Nevelési Program a következő célokat fogalmazza meg a diákokra vonatkozóan:

- A diák megfelelő fejlesztésben részesüljön, felkészítsék az anyagi, racionális, érzelmi és lelki jellegű döntésekre, amelyek hivatását egy életre meghatározzák.
- A mások elfogadása, a társadalmi igazságosság, a felelősségérzet a szegény és gazdag országok között, a diszkrimináció minden formája elutasításának elsajátítása.
- Személyiségformálás, amely ellenálló, képes mások elkötelezettségét értékelni és nem fárad bele a mások iránti felelősség táplálásába.
- A férfi és női személyiségformálás: egységben lássa a diák a testi, érzelmi, értelmi és lelki dimenziókat.
- Az életre felkészült férfi és nő nevelése, vitára és a másik elfogadására mindenkor kész attitűddel.
- Az együttműködésre, mások meggyőzésének elfogadására, egyéni világnézet kialakítására és a párbeszéd iránti készségre nevelés.
- A lelki dimenzióra való nyitottságra nevelés, segítve és támogatva mindenkit saját útján.

Mindezek az értékek összhangban vannak a P.A.S. szellemiségével, hiszen a Szociális Cselekvés Program az iskola pedagógiai céljait erősítik konkrét tapasztalatokon keresztül. Az iskolai közösségi szolgálat program ilyen módon illeszkedik az iskola egészének programjába, nem önmagában áll. A diákokra való figyelés, pályájuk és személyiségük kimunkálása fontos eleme az iskola programjának, ami az utolsó éveseknél egy „Személyiség-levél” megfogalmazásában ölt testet, amit meg is kell védeniük egy bizottság

⁴ [www. http://www.ecoleprovence.fr/-Le-Projet-d-Action-Sociale-P-A-S-.html](http://www.ecoleprovence.fr/-Le-Projet-d-Action-Sociale-P-A-S-.html)

⁵ Vision ignatienne de l'éducation Jésuites de la Province de France: www.jesuites.com/2012/01/criteres-caractere-ignatien.

előtt, illetve egy „Remekmű” elkészítése még a feladatuk, ami lehet film, vetített előadás, dal, vers, klip, festmény. Ebben a kontextusban a diákok kibontakozásában a közösségi szolgálat az önmegismerés egy fontos lépcsője.

A Pedagógiai program részletesebb ismertetése segít értelmezni az iskola közösségi szolgálat jellegű programját (P.A.S.) az iskola életében. A Pedagógiai program négyes struktúrában jelenik meg: Tapasztalat, Reflexió, Cselekvés, Fejlődés.

A következőkben a dokumentum eredeti megfogalmazásait vettem alapul.

A tapasztalaton a „dolgok belső megízlelését” értik. A diák szerezzen érzelmi és értelmi dimenzióban is új tapasztalatokat, összekötve azokat a már megszerzett ismereteivel. Ez nem jelentheti az új ismeretek memorizálását vagy passzív ismeretek gyűjtését, a meglévő tudással való új ismeretek ütköztetése a cél, ami minden egyes diákot a maga szintjén a továbbfejlődésre sarkall. A reflexió elsősorban az önmegértésre vonatkozik: ki vagyok én, mi a küldetésem a többiekkel való viszonyom révén. Miként játszik ebben szerepet a mások szolgálata és egyéni céljaim, terveim.

A cselekvés arra szolgál, hogy a tanulók eljussanak egyéni döntéseikhez, hogy miként vehetik ki intelligens és hatékony módon részüket a közösségi létből. A reflexió lényege, hogy mindenki eljusson egyéni döntései meghozataláig: melyek azok a cselekedetek, amelyeket meg kell tennem.

Elengedhetetlen támogatni és nyomon követni a tanulók fejlődését. Ennek eszköze a mindennapi kérdések sora, a heti vagy havi rendszeres ellenőrzés és a vizsgák különböző módozatai. Nagyon fontos a személyes kapcsolat, ami lehetőséget ad a tanácsadásra, bátorításra. A tevékenység nem merülhet ki a vizsgáztatásban és szankciók megfogalmazásában. A pedagógiai program fontos eleme a diákok személyes kísérése, segítése. Ez kiemelten megjelenik a középiskola utolsó évében, ahol a támogatás a következő célokat tartalmazza:⁶

- áttekinteni az iskolában töltött évek tapasztalatait,
- tudatosítani a diák erősségeit és fejlődését az évek alatt,
- segíteni, hogy felfedezze mélységében: ki ő valójában,
- egyéni számvetés támogatása.

Az iskola igazgatója, *Servez Pascal* a vele készített interjú során a következőképpen foglalta össze az iskola küldetését: a város szociálisan ketté van szakadva, „szociálisan sebzett”; egy iskola fontos kapocs lehet, híd a népeségek különböző csoportjai között, s ez az elsődleges pedagógiai célja a Lycée de Provence-nak. A kliséken túl szerezzenek a diákok a társadalmi valóságról konkrét tapasztalatot. Az iskolarendszer túlságosan akadémikus tudásközpontú. A Lycée de Provence a diákok számára egy másfajta önismeretbeli fejlődést tesz lehetővé: más dimenzió a felelősség megélése mások iránt, a nálam gyengébb felé, legyen az idő,

⁶ <http://www.ecoleprovence.fr/Parcours-Reconnaissance-2014-2015.html>

hajléktalan, beteg vagy gyerek. Fontos, hogy az iskolai kereteken túl is kipróbálhassa magát minden diák. A hitelesség dinamikáját képviseli az iskolában a Szociális Cselekvés Program: a P.A.S. 1994 óta: nemcsak beszélni kell a másokon való segítségről, de meg is élni azt.

A diákok teljesítménye nemcsak jegyekből áll, hanem értékelésből is, amit a fogadó szervezetek jelzései alapján kapnak az egy éven át tartó P.A.S. keretében végzett tevékenységek szakaszairól. Ez jelzés arról, hogy milyen módon tudnak másokkal együttműködni, ami az egyik alapvető szükséges készség, képesség a további életük során. Mindenkinek van tehetsége, még talán maga sem fedezte fel, hogy miben a legjobb. A tanórán kívüli szeretetszolgálaton keresztül más módon lehet egymást megismerni, önmagunkat felfedezni, egész más oldalról ismerszik meg mindenki, mint az órákon. Sokkal jobban megmutatkozik mindenki emberi értéke. Mindenkinek segíteni kell a saját útja megtalálásában. Értékelést kell adni a diákoknak arról, amit csináltak, visszajelzést, hogy milyen tulajdonságokkal rendelkeznek az emberi kapcsolatokban. Ma, különösen egy megosztott társadalomban, megváltozott az iskola szerepe.

A szociális érzékenység a tandíjban is szerepet játszik. A szülők anyagi helyzete határozza meg, hogy a taníttatásához a gyerekeknek milyen mértékben kell hozzájárulni. A diákok egy része egyáltalán nem fizet az oktatásért (8 diákból 1 fő).

Franciaországban 14 iskola van jezsuita fenntartásban, amelyek mind hasonló Szociális Cselekvés Programot szerveznek; a különbség abban áll, hogy mely évfolyamon vezették be az iskola arculatának megfelelően (kivéve a bentlakásos avignoni iskolát, ahol más programot vezettek be). A 14 intézmény programjai színvonalbeli különbségeket mutathatnak, de az erre vonatkozó információk különbözőek voltak, és látható módon belügyként kezelték, ezért erre vonatkozóan hitelt érdemlő képet nem sikerült nyerni. A szórás a „nem működik”-től a „csak részben működik” és a „jól működik”-ig terjedhet. Mint kiderült, ez elsősorban az iskolavezetés függvénye. Az igazgató elmondása szerint a program fenntartásának egyetlen szükséges anyagi feltétele van: egy főállás a tevékenységet koordináló személy számára. Az elmúlt két évtizedben náluk három személy töltötte be ezt az állást: egy jezsuita lelkész, egy pedagógus és jelenleg egy logisztikai tapasztalatokkal rendelkező, korábban versenyszférában dolgozó közgazdász, többgyermekes szülő. A teljes munkaidőt nem minden időszakban tölti ki a P.A.S., így egyéb tanórán kívüli szervező feladatokat is ellát a koordinátor az iskolában, pl. osztálykirándulások szervezésében, lebonyolításában segít. A program fenntartásának fontos eleme a koordinátorok korábbi tapasztalatainak átadása a feladatot ellátónak. Ez ebben az esetben maradéktalanul megvalósult. A jezsuita, aki korábban a P.A.S.-t koordinálta, ma is az iskolában dolgozik, és segíti a mostani koordinátor munkáját.

A francia iskolarendszernek megfelelő középiskolai elsőévesek számára szervezett Projet d'Action Sociale (P.A.S.) 15-16 éves diákok kötelező részvételével működik. A magyar rendszer szerint ők már 10. osztályosok, viszont itt épp beléptek a középiskolába, amely csak 3 éves (az 5 éves felső tagozatot követően). Az általuk végzett tevékenység kötelező részét képezi a pedagógiai programnak, és fontos eleme a diákok önismereti fejlődésének.

A Lycée de Provence közösségi szolgálat programjának bemutatása

1. Felkészülés a tevékenységre

1.1. Az adott év igényeinek felmérése a fogadó szervezeteknél

A tevékenységek megszervezése a következő lépésekben történik: a helyi igények pontos meghatározása, felmérése az első lépés. Az iskolai koordinátor mindig augusztus folyamán egyeztet a fogadó intézményekkel, hogy milyen tevékenységekre, hány diákot tudnak a következő tanévben fogadni, és mely napokon. 20-30 fogadó intézmény fogad kb. 130 diákot. A fogadó intézmények köre némileg minden évben változik. Vannak szervezetek, amelyek rendszeresen fogadnak diákokat, vannak, amelyek egyik évben igen, a következőben nem. Ez a szervezetek tevékenységének függvénye, illetve a diákok elfoglaltsága is befolyásolja, hogy sikerül-e találni megfelelő időszavat, amikor a diákok el tudnak menni az adott szervezethez. A koordinátor minden fogadó szervezettel személyesen egyeztet a lehetőségekről. Ez lehet egy már létező tevékenységben való részvétel, amit a szervezet szervez önkéntesekkel, mint amilyen az ételosztás vagy egy teljesen új tevékenység kifejlesztése a P.A.S.-ban részt vevő diákok segítségével. Erre példa a M.A.C.T. (*Marseille Accueil Culture et Tradition*)⁷, a helyi halászsokat tömörítő hagyományőrző kulturális szervezet, amely először csak egy halászhajó javításában vette igénybe a diákok segítségét. A következő évben már a szervezet fesztiválokban való megjelenését is segítették a diákok, illetve különböző kulturális programok megszervezésében is tevékenykedtek, sok esetben kreatívan kitalálva, hogy mi is legyen a konkrét program.

A kialakult évi tevékenységi lehetőségek listáját minden diák egy kis tájékoztató füzetben megkapja, a program egészére vonatkozó instrukciókkal, határidőkkel.

1.2. Tájékoztatás

Az év eleji, szeptemberi szülői értekezleten a szülők tájékoztatást kapnak arról, hogy az iskola pedagógiai programjának részeként a diákok kötelezettsége a P.A.S. A pontos határidőket is ismertetik, hogy tisztában legyenek a program ütemezésével, illetve elmondják, hogy a diákok minden trimeszter végén értékelést kapnak a végzett tevékenységükről, és ez bekerül a trimeszter értesítőjébe. A különböző szociális háttérrel rendelkező diákok szüleivel nem mindig könnyű megértetni, hogy mi értelme van a program keretében átlépni a negyed határait. Miként *Delphine de Surville*, a programért felelős koordinátor elmagyarázta: a szülőket a tanév elején nem célszerű tájékoztatni a részletekről, csak a kötelezettségekről és a pontos időpontokról, ami a három trimeszteren át nyúló program részleteit jelenti. A diákok

⁷ <http://www.mact-asso.org/>

sokkal nyitottabbak, így az ő feladatuk szüleik meggyőzése, hogy ételt oszthassanak a hajléktalanoknak, vagy játszhassanak a másik negyedben fekvő Szülők Otthona gyermekeivel. A választási lehetőségekről a szülők nem kapnak részletes tájékoztatást. A szülőket csak arra buzdítja a koordinátor, aki az első évfolyam szülői értekezletén tart tájékoztatást, hogy támogassák gyermeküket választásukban.

Ezt követően egy szeptemberi délután az iskola udvarán (vagy rossz idő esetén az aulában) a fogadó szervezetek egy fórum keretében bemutatkoznak a diákoknak. A diákok itt közvetlenül megismerhetik lehetőségeiket, kérdéseket tehetnek fel a fogadó szervezetek képviselőinek. Ekkor kapják meg a tájékoztató füzetet, amely a fórumon megjelenni nem tudó szervezetek tevékenységeit, elérhetőségeit is tartalmazza. A fórumon való részvétel a diákok számára kötelező. A füzetben a fogadó szervezetek bemutatása a következőkre korlátozódik: szervezet neve, tevékenység leírása, elérhetőség, honlap, helyszín, alkalmak rendszeressége, időbeosztás, diákok száma, néhol a szükséges képességek: autóvezetés, dinamizmus, csoportfoglalkozás kedvelése, felelősségvállalás, kreativitás, alázat. A 40 lehetséges, füzetben szereplő szervezetből kb. 35-nél szokott végül tevékenység megvalósulni.

A tavalyi és tavalyelőtti fórum a fogadó szervezetekkel és diákokkal bent és kint

1.3. Jelentkezés

A diákoknak a tájékoztatást követően néhány napon belül e-mailben egy motivációs levelet kell írni a koordinátornak, indokolva választásukat. A levélben szerepelni kell nevüknek, osztályuknak, e-mail címüknek, mobilszámuknak és a választás sorrendjében 3 különböző szervezetnek, ahova mennének tevékenykedni, mindegyik indoklással. A jelentkezéseket beérkezésük sorrendjében bírálja el a koordinátor, ezért aki korábban dönt, biztos lehet abban, hogy az általa kiválasztott és első helyre rangsorolt fogadó intézménybe mehet. Felhívják a figyelmet, hogy a választást minden diák egyeztesse az éves iskolai és egyéb feladataival, és azok ismeretében válasszon, mert a program megadott időpontjaiban a megjelenés kötelező. Vannak évfolyamok, ahol a diákok inkább szeretnek az őszi, téli szünetben tevékenykedni, máskor pedig kifejezett kérésük, hogy csak a tanítási napokon legyenek a tevékenységek. Az adott évben ténylegesen fogadó szervezetek listája csak a diákok jelentkezését követően alakul ki. A fogadó szervezetek megszervezése néhol kudarccal is jár. Például hiába sikerült egy északi negyed általános iskolájában korrepetálást szervezni, ha a diákok nem jelentkeztek oda. Kemény munka az előítéletek lebontása. Némely esetben az iskola erőfeszítése ellenére a szülők nem engedik gyermekeiket egyes tevékenységeket végezni, mert azt gondolják, hogy veszélyt jelent gyermekeik számára; ilyenkor a feltételek optimális kereteinek kialakítása segíthet. Volt olyan szervezet, amely heti rendszerességű tevékenységeket ajánlott, ami az utazással együtt nagy terhet jelentett a diákoknak, idén viszont sikerült úgy megegyezni ezzel a szervezettel, hogy inkább egyhetes turnusokban, a szünidők alatt fogadják a diákokat. Ez találkozott a diákok lehetőségeivel, így zökkenőmentesebben tudnak idén diákokat fogadni.

A fórumot követő hétvége végéig kell döntenie a diáknak, hogy mit választ; a fórum ebben az évben szerdán volt, és vasárnapig kellett elküldeni a motivációs levelet. A koordinátor a füzetben mindig kevesebb helyet hirdet meg, mint amennyi a diákok lehetséges létszáma, viszont tudja, hogy egy-egy fogadó hely a leírtakhoz képest még hány diákot tud fogadni. Egy Excel táblázatban regisztrálja a jelentkezéseket. Ezt tartalmazza a diák három választott tevékenységét, személyes adatait (születési idő, e-mail cím, mobilszám) illetve jelentkezése időpontját. A diákok adatait az iskolatitkár bocsátja a koordinátor rendelkezésére év elején, ezért ha hiányzik a jelentkezőnek valamilyen adata, azt a koordinátor könnyen tudja pótolni, vagy a nem jelentkező diákkal felvenni a kapcsolatot. A születési idő fontos, mert egyes tevékenységek életkorhoz kötöttek, pl. a kórházi szolgálat csak 16 éves kortól végezhető. Tehát amikor a koordinátor elbírálja a jelentkezéseket, ezt is figyelembe kell venni. A jelentkezés beérkezési időpontja is meghatározó, amivel a pontosságra nevelik a diákokat. A beérkezés sorrendjében bírálják el a jelentkezéseket. A motiváció is fontos elem: a koordinátor igyekszik a diákokat új tevékenységek irányába orientálni. Van, aki csak a már meglévő szabadidős tevékenységét (pl. cserkészet) szeretné elszámlálni. Ilyenkor van szükség a koordinátor meggyőző erejére, hogy mást is végezzen a diák, és ilyenkor segítség a fogadóintézményi létszámok rugalmassága, mert néhány fő erejéig tud küldeni még olyan szervezetekhez is diákokat, ahol látszólag betelt már a létszám. Tehát a koordinátor mozgásteret növeli, hogy a meghirdetett és a valóban lehetséges fogadó létszám között van egy sáv, amit ki lehet használni a jelentkezések elbírálásakor. Néhány diák két-három tevékenységet is vállal, a koordinátor ezt is számon tartja. Ha valaki három különböző tevékenységre is jelentkezik, az jelzés lehet arról, hogy a diák nem érzi magát a helyén. Ilyenkor a koordinátor jelzi ezt az osztályfőnökének. A túlzott aktivitás háttérben tanulmányi vagy családi problémák szoktak állni. Ha csak a harmadik helyen megjelölt tevékenységet, helyszínt tudja a diáknak felajánlani, akkor az érintett diákkal a koordinátor személyesen beszél.

A diákok 10%-a egyéni úton akarja a P.A.S.-t teljesíteni, amire a korábbi években lehetőség is volt. A tapasztalat az, hogy egyrészt azok a diákok keresnek egyéni lehetőséget, akik nagyon motiváltak valamilyen tevékenység iránt. Például volt rá példa, hogy egy szervátültetés kapcsán családiról érintett diák olyan területen akart segíteni, amivel az adott szakterületen kifejezhette hálóját a családtag megmentéséért. A legtöbb esetben viszont azok a diákok szeretnék az iskola szervezésén kívül kerülni, akik nem motiváltak a teljesítésre, és szeretnék a tevékenységet megúszni. Lehet, hogy nem is tudatosan, de sok esetben kitalálnak valamilyen lehetséges tevékenységet, amelynek nincs valós alapja, s ezért nem is tud a későbbiekben megvalósulni. Például idén az egyik diák jelezte, hogy Párizsban szeretne kórházat látogatni, de a részletekről nem tudott felvilágosítást adni. Ilyen esetben a koordinátor arra törekszik, hogy a diák vállaljon egy iskolai szervezés keretében megvalósítható tevékenységet, és ha azon felül egyénileg tud tevékenységet szervezni magának, azt külön támogatja. A felkészítés, a reflexió megszervezése az egyéni tevékenységek esetén külön terhet jelent a koordinátornak, ezért a következő évben már nem akarnak lehetőséget adni az egyéni utakra, mert az iskolavezetés összességében kontraproduktívnak tartja az egyéni P.A.S. lehetőségét, még akkor is, ha néhány diák számára ez személyes kibontakozást is jelenthet. Ezen esetekben a koordinátor egyéni elbírálásban

részesíthet diákokat, ha a végzendő tevékenység megalapozott. Minden évben van egy-két diák, aki nem vehető rá arra, hogy tevékenykedjen, és tudomásul veszi, hogy a trimeszter értékelése ezt tartalmazni fogja.

1.4. Megállapodás

A jelentkezés véglegesítése az elbírálást követően egy hivatalos jelentkezési lapon történik. A jelentkezési lap egyben egy háromoldalú megállapodás iskola – diák (törvényes képviselője) – fogadó szervezet között a következő pontokra vonatkozóan:

1. Az iskolai aktivitásban való részvétel a P.A.S.-ban a diák kötelezettsége.
2. A tevékenységben való részvétel a diák képességeinek, készségeinek fejlesztését és társadalmi szolidaritásának kifejezését szolgálja.
3. A diák a tevékenységek során köteles betartani a fogadó szervezet biztonsági szabályait, előírásait és időbeosztását.
4. A diák a tevékenység során diák státusban van, jutalmazásban nem részesülhet, s ezt nem igényelheti.
5. A gyakorlat vagy az odautazás alatt történő baleset esetén a családi biztosítás érvényes a diákra. A megtörtént baleset esetén a fogadó szervezet vállalja a dokumentáció elkészítését és átadását az iskolának, amely azonnal a családnak továbbít minden szükséges dokumentumot.
6. Az iskolai koordinátor és a fogadó szervezet képviselője kölcsönösen vállalják, hogy tájékoztatják egymást az esetlegesen felmerülő nehézségekről, és a jelen megállapodás alapján törekednek a problémák közös megoldására.
7. A jelen megállapodás az adott év október 1. és a következő év június 30. között érvényes. A megbeszélte időpontokban történő tevékenységekről a fogadó szervezet jelenléti ívet vezet és azt két napon belül az iskola tudomására hozza.
8. A megállapodás a felmerülő nehézségekre való hivatkozással egyoldalúan felbontható, mind a fogadó szervezet, mind a koordinátor részéről.

A kórház esetén bonyolultabb a jelentkezés, mert a tevékenységhez fényképes igazolvány és a diák háziorvosától egészségügyi igazolás is szükséges.

2. Cselekvés terepen

2.1. Felkészülés

A jelentkezést követően a koordinátor véglegesíti a tevékenységekhez kapcsolódó tanulói csoportokat. Az így kialakult csoportok listáját az iskola első emeleti folyosójának faliújságján hirdetik ki, fogadó intézményenként, a csoportok vezetőinek neveivel (referensek) és a csoport tagjainak listájával. A referensek az első találkozás időpontját e-mailben, sms-ben vagy a faliújságon jelzik a diákoknak, ezt figyelniük kell, és reagálni, hogy megkapták a találkozás időpontját. Az első találkozón még az iskolában megismerik a vezetőt (aki szülő vagy az iskola tanára, esetleg öregdiák) és társaikat, akikkel együtt

tevékenykednek. Bemutatkoznak a fogadó intézmény kapcsolattartójának, aki bemutatja a tevékenység helyszínét, a konkrét feladatot, a szükséges eszközök helyét, és közösen megbeszélik a következő alkalom időpontját, ami már a fogadóintézménynél kerül lebonyolításra. Az iskolai beosztás és egyéb tevékenységeik figyelembe vételével egyeztetik a tevékenységek időpontjait. Az első találkozóra kell a diákoknak elhozniuk a jelentkezési lapjukat, már saját és szüleik aláírásával. Minden osztályfőnök megkapja diákjai tevékenységi listáját.

A második találkozó már a terepen, a tevékenységek közvetlen megismerésével, az azokba való bevezetéssel történik.

2.2. Tevékenységi lehetőségek (az idei tájékoztató füzet alapján)

A diákok a választott tevékenységtől függően egy tanév alatt 20-30 órát teljesítenek. A kísérés a referensek feladata, akik beszélgetnek a diákokkal, illetve értékelik őket a trimeszterek végén. A 21 különböző tevékenységet a következő 6 kategóriába sorolták:

- Találkozás, animáció;
- Személyes kísérés, segítség időseknek;
- Hátrányos helyzetűek támogatása;
- Tevékenységek gyerekekkel;
- Korrepetálás;
- Személyre szabott egyéni tevékenységek.

Találkozás, animáció: (6 lehetőség: 36 fő)

- Az iskolai ünnepekhez koreográfia és zenei kíséret biztosítása. A diákok feladata a zenei eszközök elhelyezése, az alkalmak technikai előkészítése is. Adott ünnepek felsorolása; 8 diák zenélhet, 2 diák táncolhat.
- Találkozások mentálisan sérültekkel; 2 fő, havonta egyszer, 6 óra.
- Volt halászok és szimpatizánsaik kulturális egyesülete szervezésében a városalapítók hagyományainak megőrzése, ünnepek szervezése; ők közvetítenek más tevékenységek felé, pl.: rendezvény a siketek világnapja alkalmából, a színházak igazgatóinak találkozója, klub stb.; a szervezet részvételre alkalmas tevékenységeinek felsorolása. Műemlékek rendbetétele, halásztalálkozók, fesztiválok, szardíniahalászat; 10 fő, a programok ütemezése szerint.
- Klarissza nővérek: a külföldi nővérek (3 fiatal nővér) oktatása francia nyelvre, nyelvgyakorlás, 4 fő, kéthetente 1 óra.
- Túrázó kör, sporttevékenységek fogyatékosokkal, edzések és verseny; 10 fő, 4 edzés és 3 verseny az év folyamán.

- Karácsony mindenkinek: előkészítő találkozó, gyűjtés, dekoráció készítése; a Szenteste, több alkalom novemberben és decemberben hétvégén, beleértve a karácsonyi szünet néhány napját; 8 fő.

Személyes kísérés, segítség időseknek: (3 lehetőség: 16 fő)

- Kórházi kezelésre szorulóknak kísérése Lourdes városában, segíteni a szobájuktól a különböző helyszínekre való eljutásban, az étkezés felszolgáltatásánál, etetésnél. Május-június, 4 alkalom, egy hosszú hétvége május 28. és június 1. között, 250 euró útiköltség, szállás, étkezési hozzájárulást igényel a diák részéről, 10 fő.
- Idősek otthona: beszélgetés idősekkel, tevékenységek szervezése számukra, közös séta a kertben; minden második szombat, 2 óra, 2 fő.
- Idős emberekkel való foglalkozás egy házban (közel az iskolához); minden második kedd, délután 2 óra, 4 fő.

A hátrányos helyzetűek támogatása: (3 lehetőség: 30 fő)

- Melegétel-osztás; ez érinti a vakáció egy részét: 2 délelőtt a téli és a húsvéti szünetben, hétfőtől szombatig, 4 x 4 diák.
- Étkeztetés a hajléktalanok számára, mosogatás; 6 vasárnap délelőtt, 4 óra, 6 fő.
- Élelmiszer-adományok gyűjtése, rendszerezése, szétosztása; a rendszerezés fél nap, délelőtt az iskola engedélyével, a szétosztás a szünetben történik; 20 fő.

Tevékenységek gyerekekkel: (7 lehetőség: 34 fő)

- Nehéz helyzetben lévő családok segítése: 1-10 éves gyerekeknek programok szervezése; kéthetente kedden 2 óra, 2 fő.
- Kórházi ellátásban részesülő gyerekek támogatása; szombat délután; szükséges: fénykép, orvosi igazolás, szülői hozzájárulás; 2 csoportban 8 diák, 16 éves kortól lehetséges.
- Vak gyermekek támogatása, kézműveskedés, korrepetálás; kéthetente szerdán, 4. és 6. osztályosok, 3 óra vagy 1,5 óra, 2 x 2 diák.
- 6-10 éves gyerekeknek szabadidős foglalkozások; hetente egyszer, hétfő, kedd, szerda, 1 óra ebédidőben, 6 fő.
- Kulturális és sporttevékenységek; havonta egy szombat, 2 óra, 4 fő
- Korrepetálás, műhelyfoglalkozás, családi kimozdulás segítése, utcai kísérés; a szervezet hozza-viszi a diákokat; kéthetente szerda, fél 2-től 3-ig, 4 fő.
- csak az órarendi beosztás alapján érintett képzésben résztvevők számára 7. osztályosokkal tevékenység, minden hétfőn du. 2 és 3 között, 6 fő.

Korrepetálás: (2 lehetőség: 12 fő)

- Egészségügyi ellátásban részesülő, de iskolába járó gyerekek központja; 2 fő 4. osztályos, 2 fő 3. osztályos, 1 fő 2. osztályos; az oktatókkal való kapcsolattartás mellett korrepetálás du. 2 és 3 óra között, kéthetente kedden, 2 x 2 diák.

- Általános iskolában; a diák jelezheti, hogy milyen tárgyakból segítené szívesen, hetente egy-két alkalom, 8 fő.

A magyar közösségi szolgálat 8 területe közül itt a szociális, oktatási terület hangsúlyos, illetve a kultúra, egészségügy jelenik meg. A megszervezett aktivitások közös eleme, hogy közvetlen személyes segítségre ad lehetőséget, ami a közösségi szolgálati tevékenységek közül a leghatékonyabb tevékenységfajta. Ugyanakkor túlnyomórészt nem tesz lehetővé rendszeres tömeges megmozdulásokat, akcióprogramokat, csak kivételes esetekben. A tevékenységek különböző időkeretet ölelnek fel, főként rendszeresen ismétlődő segítő tevékenységeket szerveznek. Van tevékenység, amelyik egy rendezvény megszervezése projekt keretében annak megtervezésétől megvalósításáig, van, amelyik hétfégi elfoglaltságot jelent, van, ami rendszeres hétközi elfoglaltságot. A koordinátor hangsúlyozta a rendszer rugalmasságát, illetve azt, hogy fontos építőelem a koordinátor és a fogadó intézmény koordinátora közötti bizalom. Van olyan tevékenység, pl. a mentőszolgálat őrjáratában való részvétel, ami azért nem tud megvalósulni évek óta, mert nincs olyan koordinátor a fogadó oldalon, akivel bizalmi viszonyt lehetne kiépíteni és az iskola rá merné bízni diákjait, hiába lenne maga a tevékenység nagyon hasznos. A tevékenységek kapcsán nincsenek olyan megkötések, amelyek pontos időkorlátot szabnának annak, hogy egy alkalommal hány órát teljesíthetnek a diákok. Így számos variációja van a tevékenységeknek, az 1-2 órás rendszeres tevékenységektől az egy-két napos intenzív élményekig.

Közös sportolás mozgássérültekkel a tavalyi évben

2.3. Etikai keretek

A felkészülés fontos eleme az etikai keretekre való figyelem felhívása. Ezek a keretek egyrészt az iskola által megszabott keretek. A tájékoztató füzetben találkoznak a diákok ezekkel a leírásokkal, de személyes felkészülésüknek is része a feladatok kapcsán ezek megbeszélése. Az alábbiak részletek a tájékoztató füzetből:

Tanácsok: minél előbb keresd a kapcsolatot a személlyel, akinek segíteni fogsz. Tisztelettel fordulj felé, hallgasd meg, tekinteted is ezt tükrözze, lenézés nélkül mosolyogj rá; ez segítheti a kapcsolat kialakítását. A gesztusok nagyon fontosak, fogd meg a kezét az idős embernek, takard be, stb. Lényeges, hogy előítélet nélkül fordulj az emberekhez. Ha bármilyen nehézséggel találkozol a fogadó szervezettel kapcsolatosan vagy konkrét személy kapcsán, azonnal jelezd a referensednek. Ne hagyd, hogy a feszültség növekedjen, azonnal jelezd a nehézséget.

Szabályok: Alkalmazkodnod kell a megbeszélte időbeosztáshoz. Ahova te elköteleződöttél, ott számítanak rád, hiányod nehézséget jelent azoknak, akik rád szorúlnak. Ha valamilyen előre nem látható és valós okból mégsem tudsz jelen lenni, jelezd azt előre a referensnek és a fogadó szervezetnek egyaránt. A tanév elfoglaltságai nem befolyásolhatják vállalásaidat, ennek megszervezése a te feladatod.

Figyelj arra, hogy olyan környezetbe is kerülhetsz, ahol nem evidens az i-pad használata, nem szoktak extra márkás ruhákat hordani, kihívó lehet meztelen karod, dekoltázsod, fülbevalód, telefonod, stb. Legyél diszkrét a saját biztonságod érdekében. Ne rágózzál, ne tegyél megjegyzéseket másokra, ne kiabálj! Ez evidens, és te is tudod.”

3. A tapasztalatok elemzése és feldolgozása

3.1. Azonnali visszajelzés

A tevékenységek végzése során a referensek kérdezhetik igény és lehetőségek szerint a diákokat élményeikről, ahogy tevékenységtől függően a fogadó szervezet munkatársai is így tesznek. Arról beszélgetnek, hogy milyen tapasztalataik voltak, milyen tanulságai vannak egy kis idő elteltével a végzett feladatoknak szervezés, hasznosság és emberi szempontból. A tevékenység háromfázisú menete a kiosztott füzetben is olvasható, így a diákok előre tudják, hogy szervezett keretek között erre is sor fog kerülni. A *Blouses Roses* munkatársai elmesélték, hogy a kórházi szolgálatnál szükséges az azonnali visszajelzések feldolgozása is. A rákos gyerekekkel kapcsolatosan a helyszínen is felmerülnek olyan kérdések, amelyek igénylik az azonnali megbeszélést. Így, bár a harmadik alkalomtól a diákok párosával, önállóan mennek a tevékenység teljesítésére egy-egy osztályra és emeletre, mégis, a felnőtt önkéntesek is jelen vannak, hogy be tudjanak lépni facilitátorként a szituációba, ha szükség van rá. Ugyanígy a hajófelújítás az „Öregkikötőben” is csak folyamatos instrukciók és visszajelzések mellett

működhet, miként a tevékenység szervezője ezt elmesélte a vele készült interjúban. Az alkalmakat a referens határozza meg SMS, e-mail vagy faliújság segítségével. A részvétel itt szintén kötelező, és részét képezi az év mind a három trimeszterére vonatkozó értékelésnek.

Az első felkészítő találkozó alkalmával a diákok kapnak egy egyoldalas lapot is a következő kérdésekkel:

- Mit várok a P.A.S.-tól?
- Vannak-e félelmeim, előérzetem; ha igen, milyen félelmeim vannak előzetesen?
- Mi az, ami lelkesít és mozgásba hoz?

A leírt válaszokat a koordinátor gyűjti össze és bizalmasan kezeli. A diákok a reflexiót segítő a tevékenység befejezését követően a második reflexiós alkalomkor kapják ezeket a lapokat vissza és reflektálnak az azóta bennük bekövetkezett változásokra.

3.2. Mérleg készítése

A tevékenységek kapcsán a reflexióra külön-külön, szervezett formában, a referensek vezetésével januárban és áprilisban kerül sor (a diákok számára kötelező módon), illetve a második reflexiót a referens, tevékenységtől függően, a tevékenységek befejezésével is összekapcsolhatja. Ennek egyik lehetséges formája az iskolában a pozitív és negatív tapasztalatok összegyűjtése; ez csoportos formában valósítható meg, ahol a diákok felírják egy papírra a pozitív, és egy másik papírra a negatív tapasztalataikat. A kettő összegzésével egy táblán megjeleníthető a kétféle tapasztalat. A reflexió megszervezése nem jelent nagy feladatot, mert 10-16 fő a maximális létszám egy-egy fogadó szervezetnél, tehát egy pedagógus vezetésével a féléves diák hatékonyan fel tudja dolgozni tapasztalatait. Sok esetben a reflexióban a fogadó szervezet szakemberei, önkéntesei is részt vesznek, akik konkrétan is tudnak reagálni a felvetett nehézségekre, tapasztalatokra. A referens döntésén múlik, hogy egyedül szervezi meg a tapasztalatok feldolgozását, vagy a fogadó szervezet szakembereivel közösen. Csak akkor érdemes az iskolán kívüli felelősöket bevonni, ha bizalmi viszony alakult ki a diákok és a felelős között. Más esetben csak nehezítik és gátolják jelenlétükkel a folyamatot.

3.3. A személyes fejlődés átgondolása

A következő reflexiófajta a személyes célokra fókuszál és a kitűzött kezdeti elvárásokra reflektál. Ezt a tevékenység kezdetén kiosztott kérdőív kérdései alapján teszi. Ennek a reflexiótípusnak van egy önálló része, amit a diákok végeznek el: egyedül nyitják fel a borítékot és gondolják át, hogy miként valósult meg egyéni céljuk, beigazolódtak vagy sem félelmeik. A második rész csoportos, amikor megosztják társaikkal a saját személyes fejlődésükre vonatkozó tapasztalatokat. Fontos, hogy a pedagógus a folyamatban csak facilitátorként van jelen, nem értékelheti a diákok teljesítményét, csak az oldott légkör megteremtésében tud segíteni. A megszólalások lehetőségének biztosítása lehet elsődleges

feladata a referensnek, de nem szabad erőltetni a megszólalást, ez a diákok igényeinek függvényében történik. A közös értékelés a következő kérdésköröket járja körül az első alkalommal:

- hányszor végezted a tevékenységet eddig?
- mi volt az első benyomásod a fogadó szervezetről?
- milyen találkozásod volt a többi segítővel vagy a segítettekkel?
- mi volt nehéz a tevékenység végzésében?
- mi okozott örömet a tevékenység végzése során?
- mi volt számodra meglepő?
- mit őrzöl meg az eddigi élményeiből a továbbiakra?
- mit jelent számodra egy szóval összefoglalva: „időt szánni valamire”?

A második, befejező feldolgozó alkalommal:

- milyen észrevételeid lennének távolabbról szemlélve az egész tevékenységet:
 1. a fogadó szervezet vonatkozásában (tevékenységek, munkatársak stb.)
 2. a segítettek vonatkozásában
 3. mivel gazdagított téged vagy milyen nehézséget jelentett általánosságban?
 4. mit tehetnél saját életedben (személyes, leendő foglalkozás, család) hogy ne múljon el nyomtalanul, hanem hasznosuljon ez a tapasztalat?
 5. mit jelent számodra egy szóval összefoglalva: „elköteleződés”?

3.4. Újragondolás

A másik lehetőség a történések felidézésén keresztül eljutni a személyiség „rezdüléséig”, belső történéseig. Ebben a reflexiótípusban a diákok először néhány konkrét példán keresztül felidéznek, hogy milyen élményeik voltak a P.A.S. teljesítése közben. Majd egy második fázisban arra reflektálnak kiscsoportban vagy párosával, hogy a felidézett események mit idéztek elő bennük, milyen szemléletbeli változásokat érnek tetten önmagukban.

Természetesen ezek a fajták keveredhetnek, és nem szükséges, hogy tisztán csak az egyik vagy másik valósuljon meg. A csoportos reflexió mindig önállóan, területenként történik meg. Lényegi eleme, hogy a tanulók egymás beszámolóit hallva is formálják saját attitűdjüket, szemléletüket. A többiek korosztályos véleménye, benyomása nagyon fontos a kamasz korban, ez lendíthet azok motivációján, akik alapvetően nem tudnak azonosulni a feladattal. Hallva és látva társaik reflexióját, bátorítást nyerhetnek, hogy folytassák tevékenységüket, és érzékelhetik annak helyes irányát. A reflexió annak is próbája, hogy mennyire sikerült a tevékenységet hatékonyan, szakmailag magas színvonalon megszervezni, ezért a referens számára is van mindig olyan része, ami a következő évben segíti a tevékenység

továbbgondolását, egyes részletek kijavítását. Fontos minden diák részvétele, hiszen mindenki hozzá tud tenni a teljes összképhez.

3.5. Értékelés

A szülők évente három alkalommal, minden trimeszter végén visszajelzést kapnak gyermekeik előmeneteléről a *bulletin* nevű értesítő segítségével; ez a magyar félévi bizonyítványnak megfeleltethető hivatalos dokumentum, amit a továbbtanulás során csatolni kell a jelentkezéshez. Ez minden tantárggyal kapcsolatban tartalmaz néhány szavas értékelést a diák előmenetelére vonatkozóan. A P.A.S. esetében az értékelést a koordinátor fogalmazza meg és írja be elektronikusan a *bulletin*-be, a referensek előzetes ajánlásai, javaslati alapján. Az első trimeszter értékelése inkább csak a jelentkezés gördülékenységére vonatkozik, illetve tartalmazza a választott területet, vagy területeket, ahol a diák tevékenységeit elkezdte. A második és harmadik értékelés már a tevékenységhez való hozzáállásról is szól, pl. „a csoport motorja volt”, „hatékony”, „motivált”, „jelen volt”. Amennyiben nem volt motivált a diák, akkor ezt tartalmazza az egymondatos értékelés, vagy, hogy a tevékenységben nem vett részt. Az értékelést az osztályfőnök és a tanulmányi igazgató egymondatos, a további tanulmányokra vonatkozó javaslata zárja. Ez a dokumentum alkalmas arra is, hogy amennyiben a diák nem szembesült a tevékenység során azzal, hogy a hozzáállása mennyire volt elfogadható, ennek kapcsán kénytelen erről tudomást venni.

3.6. Az év végi seregszemle, programzárás

Az utolsó tanítási napok egyikén valósul meg a diákok közösség előtti beszámolója. Ennek célja, hogy a diákok maguk vonják meg tevékenységük mérlegét a nyilvánosság előtt. Ez alkalmat ad az önálló mérlegkészítésre, illetve a következő évfolyamok érzékenyítésére, hiszen a diákok, hallgatva a beszámolókat, ismereteket szerezhetnek a tevékenységek típusaira vonatkozóan, elkezdhetnek azon gondolkodni, hogy mit válasszanak majd. Ez a találkozás arra is alkalom lehet, hogy a fogadó intézmények számára visszajelzés legyen, illetve ennek keretében a fogadó intézmények is tudnak a diákoknak visszajelzeni a tevékenység hatékonyságára vonatkozóan. Ez a fajta közös reflexió az évvége szoros programja és zsúfoltsága miatt nem mindig ugyanolyan hatékonyságú, de a koordinátor törekszik arra, hogy a P.A.S. intézményi szinten is méltó lezárására kerüljön sor, illetve a diákokban a tevékenység fontosságának tudatát erősítheti egy ilyen ünnepélyes seregszemle, ahol mindenki megszólal a tevékenységet végzők közül. Mivel a legnagyobb nehézség a P.A.S. végzésével kapcsolatban, hogy a családok támogatását elnyerje, a tanulóknak ne a szülők ellenére kelljen végezni a tevékenységeket, a társadalmi érzékenyítési folyamatban a lezárás is fontos szerepet tölthet be, hiszen a családok sok esetben elsősorban azt tekintik fontosnak, ami intézményi szinten is megjelenik, nem csak a *bulletin* egyéni értékelési szintjén.

4. A diákok és a P.A.S.

Az összkép nagyon változatos. A P.A.S. a diákok számára alapvetően kötelezettségként jelenik meg, és mivel az iskola nagyon színes tevékenységeket szervez iskolán kívül, ezért ez csak egy a programok sokaságában. Az iskola nem gyűjti a programra vonatkozó diák-visszajelzéseket, illetve ezek nem jelennek meg sem a dokumentáció, sem az iskolai élet szintjén. Személyesen találkozni csak „válogatott” diákokkal sikerült, akik pozitívan nyilatkoztak a programról, illetve nehézségként csak a P.A.S. elfoglaltságaik közé való beillesztését jelölték meg. Az egyik öregdiák külön megemlítette, hogy számára nem is a pályaorientáció szempontjából volt fontos a tevékenység, bár orvosi egyetemre jár, és kórházi szolgálatot teljesített, de bevallása szerint előbb készült orvosnak, minthogy a tevékenységben részt vett. Az ő beszámolója szerint azért fontos egy ilyen tevékenység, mert amikor kamaszkorban a diák saját nehézségeivel van elfoglalva, túldimenzionálja egyéni problémáit; amikor azonban szembesül más emberek nehézségeivel, hirtelen egész más kontextusba, megvilágításba kerülnek saját problémái. Őt emberileg formálta, hogy rákos beteg fiatalokkal találkozhatott és újraértelmezhetette a rá váró nehézségeket a kortárs beteg gyermekek nehézségei tükrében.

A diákok többsége számos különórája között tudja a tevékenységet végezni, illetve sok esetben ezért választják a szünidei teljesítést, mert akkor könnyebben tudnak szabadidőt szánni erre a tevékenységre. Érdekes volt a koordinátor irodájában megjelenő diákok reakcióit szemlélni. Minden esetben a pedagógus iránti tisztelettel igyekeztek saját céljaiknak érvényt szerezni. Volt köztük olyan diák, aki egyáltalán nem jelzett vissza a jelentkezés határidejéig, így szóban igyekezett volna az egyik tevékenységhez csatlakozni. A pedagógus elmarasztalását meghallgatva próbált olyan tevékenységi csoportba jutni, ahol limitált volt a létszám. Elfogadta azt az álláspontot, hogy erre nem kerülhet sor, és közösen találtak a koordinátorral a még jelentkezőkkel fel nem töltött tevékenységek között lehetőséget számára. Valójában egy önálló kérdőíves kutatás tudná igazán feltárni a diákok programhoz való hozzáállását.

Marion Kachn kémiatanárnő a Szociális Cselekvés Program egyik referense (egy fogadó intézmény iskolai felelőse) a szervezés nehézségeként jelölte meg, hogy a diákok, bár aláírnak egy szerződést, nem feltétlenül értik, hogy miért jó nekik az adott tevékenységben részt venni.

A másik kihívás, hogy ismeretlen helyszínre nem szívesen mennek először a diákok. Mindkét esetben a felkészítés, az érzékenyítés tud segíteni, illetve a fogadó szervezet önkénteseinek, szakembereinek támogató, biztató hozzáállása. A harmadik nehézség a rendszeres megjelenés, a diákok valódi elköteleződése, mert könnyebben mennek el segíteni egyszer, akár hosszabb időre is, mint rendszeresen, hetente. A tanév előrehaladtával egyre nehezebb a jelenlétüket biztosítani, a tanítási szünetekben pedig még nehezebb. Ugyanakkor a visszajelzések nagyon jók például a hajléktalanoknak történő ételosztás kapcsán, mert a diákok feltöltődnek élményekkel, örülnek a pozitív visszajelzéseknek, hogy értékelték segítségüket. A fogadó szervezet pedig elégedett, mert a diákok olyan spontán érzelm kifejezésre képesek, ami a felnőttek részéről kevésbé jellemző, és valódi találkozási élményt ad, változatosságot jelent az ellátottak számára. Eredménynek tekinthető, hogy a diákok egy része a tevékenység befejeztével már önkéntesként folytatja a szolgálatot, akár barátait is hívja oda, ahol korábban tevékenykedett. A 150 fős évfolyamból mindig van

egy-két diák, akit nem lehet rávenni semmilyen tevékenységre sem, és az elmarasztaló értékelés sem érdekli; ezen nem lehet változtatni, csak sajnálni lehet őket, hogy kimaradnak ebből a személyiséget formáló élményből.

5. A fogadó intézmények és a P.A.S.

Az iskolán kívüli tevékenységet biztosító 15 fogadó intézményből 3 képviselőivel sikerült találkozni. A találkozásokra vagy az iskolában került sor (amikor éppen a diákok számára tartottak felkészítést, utána lehetőség volt az interjú készítésre), illetve egy esetben a fogadó intézmény meglátogatása adott lehetőséget a párbeszédre. Minden esetben az elismerés hangján beszéltek a diákokról. A kórházi szolgálat önkéntes koordinátorai jelezték (Blouses Roses), hogy fontos lenne az iskola és a civil szervezet közös, összehangolt fellépése annak érdekében, hogy a diákok betartsák az órarendet, és ne akarjanak a megjelölt 17 óra előtt távozni a tevékenység helyszínéről, mert ez problémát jelentett az elmúlt évben a tevékenység biztosítása tekintetében. A kórházi szolgálat esetén a diákok révén sikerült önálló tevékenységként, szombati napon biztosítani, hogy a gyerekek játszhassanak a kórház minden osztályán, ami nagyon fontos eleme lehet a gyógyulásnak, illetve az ellátottak szolgáltatási színvonalát emeli. A szakemberek arról számoltak be, hogy fontos a diákok és az ellátottak közötti érzelmi kapcsolat kialakulásának megakadályozása. Egyrészt azért, hogy az ellátott gyerekek helyzetét ne nehezítse egy olyan érzelmi ragaszkodás, ami nem lehet tartós, hiszen a diákok csak egy éven át végzik a tevékenységet, míg az ellátás akár hosszabban is elhúzódhat. Ugyanakkor erre a tanulók védelmében is szükség van, hogy a kórházból kilépve minden diák le tudja tenni az ott felvett emberi nehézségeket, sorsok terheit. Szabály, hogyha azt tapasztalják a szakmai koordinátorok, hogy ez nehézséget jelent, akkor első lépésként a következő héten más gyerekekhez osztják be a tanulókat, illetve ha ez alapvető probléma, akkor a tevékenység felfüggesztése jelent megoldást.

A tavalyi kórházi szolgálatot végző Lycée de Provence diákjai a Blouses Roses-nál

A M.A.C.T. helyi halász hagyományokat őrző szervezet képviselője arra mutatott rá, hogy a halásztársadalom egy sokféle társadalmi csoportot ötvöző réteg, amely a mások felé való nyitottságra épít, ezért a diákok számára élményt jelent az ide tartozó, különböző korú emberekkel történő megismerkedés. A csoportos tevékenységet pedig dinamizálja a fiúk motiváltsága, hogy megmutassák lány osztálytársaiknak, évfolyamtársaiknak, milyen ügyesek a hajó renoválásában, a lányok pedig támogatást nyújthatnak ebben. A diákok önkéntesként való megjelenése a szervezet életét is megújította, mert a diákok segítségével tudnak számos fesztiválon megjelenni, tudnak az idős, magányos halászok számára programokat biztosítani. A diákok tehát a helyi, civil társadalmi élet frissítésében is szerepet játszanak.

A M.A.C.T. szervezésében végzett ételosztás és hajófelújítás a tavalyi évben

A fogadó szervezetek oldalán fontos, hogy megtörténjen a felismerés, hogy a diákoktól nem lehet olyan tevékenységeket és hozzáállást várni, mint a felnőttektől, hiszen ők még éretlenek. Tehát segíteni, kísérni kell őket a tevékenységek során; ez nem minden fogadó intézmény számára magától értetődő azonnal.

5.1. A betelepülők integrációs programja

A talán legizgalmasabb megismert tevékenység egy, elsősorban muzulmán betelepültek lakta negyedben történő kisiskolás-korrepetálás volt (Massabielle)⁸. A Malpassé negyed a 2006-os felmérések szerint 16 ezer lakójából 40% 25 évesnél fiatalabb, 39,5% munkanélküli és 18% él a szegénységi küszöb alatt. Az itt élők számára a mindennapok nem nyújtanak valós perspektívákat a jövő tekintetében.

A kétemmeletesépület minden szintjén tanulószobák vannak

Itt egy 1995-ben Braziliában, az utcán élő fiatalok segítésére szolgáló modell alapján született egy önálló szociális és oktatási szervezet. A Massabielle jelmondata: „Jól játszani épp olyan fontos, mint jól dolgozni!” 2001 óta hálózatuk a muzulmán általános iskolás diákokat segíti, akik a helyi állami intézményekbe járnak, de szüleik nem tudják őket korrepetálni nyelvi ismeretek és kompetenciák hiányában. Nekik biztosítanak szabadidős és tanulmányi segítséget, mégpedig úgy, hogy különböző iskolákból érkező gimnazisták rendszeresen a családokban korrepetálják őket és játszanak velük szervezett keretek között. A kétheti vagy igény szerint heti rendszerességgel hétfőnként megvalósuló tevékenység 100 családot érint a kezdetek óta; csak első osztályos diákok közül ötvennel foglalkoznak ebben az évben. Minden

⁸ <http://www.massabielle.asso.fr/>

diákhöz két gimnazista jár a tanulmányainak fejlesztését elősegítendő, úgy, hogy a két lakótelepen lévő általános iskolába mennek tanítás után a tanulókért, hazakísérve őket otthonukba. A többi napon önkéntes felnőtt vagy egyetemista diákok segítik a szervezet épületében a nagyobb diákok korrepetálását. Minden segítő egy diákot kísér, és segít neki a tanulmányi felkészülésben délutánonként, vasárnap kivételével egész éven át. Minden korrepetálást végző felkészítésben részesül, aminek keretében a lehetséges eszközöket és módszertant elsajátítja. Alapelvük, hogy játékosan kell segíteni a tanulóknak. Kapnak információt az adott tanulók adottságairól, a család körülményeiről is, hogy személyre szabottan tudjanak a gyerekekkel foglalkozni. A 4 éve épült épület évfolyamonként berendezett tanulószobái minden nap nyitva állnak az általános iskolás és középiskolás tanulók előtt, akik előírt rendszerességgel jönnek, minimum 2-3 alkalommal hetente. Mára, az elmúlt 14 év eredményeként, a közoktatás minden évfolyamára jut a felkészítésben segítséget igénylő diák. Eleinte csak általános iskolások voltak jelen, a program velük kezdődött. Lényeges eleme a programnak a szülők támogató hozzáállása. A kapcsolatfelvételt követően a családok hozzájárulásával kezdődik a programban való részvétel, ami egy tanévre szól. A szülők vállalják, hogy az egy- vagy kétórás korrepetálást követően hazaviszik a korrepetitort, ami nélkül nem működhetne a rendszer, mert nagyon rossz a közlekedés a negyedek között, illetve egyeztetik, hogy fiú vagy lány korrepetitort szeretne a család; ez lényegi elem a muzulmán családoknál, ezért a családok választását figyelembe veszik. A szülők olyan szerződést kötnek a szervezettel, amely tartalmazza Isten, a felnőttek, önmagunk, a másik és az anyagi eszközök tiszteletben tartását; ezt a gyerekek is aláírják, ami megteremti a szükséges kereteket. Eleinte a szervezet kereste meg a családokat, mára már a családok jönnek a házba segítséget kérni. Minden család számára a tanulmányok jelentik a következő generáció kitörési lehetőségét, ezért felismerik a korrepetálás jelentőségét. A szervezet néhány munkatársa kíséri el az önkénteseket vagy programban részt vevő diákokat a családokhoz az első alkalommal, akik ingyenesen segíti a diákok előmenetelét. A segítőik nem tanárok, mégis át tudják adni az itt élő, náluk fiatalabbaknak, hogy miként kell tanulni, a tanulást szervezni, a tanulmányokhoz hozzáállni, és barátságok szövődnek a muzulmán gyerekek és az őket segítő diákok között. A játékon és tanuláson keresztül segítik a gyerekek testi, szellemi növekedését. Az igazi hozadéka a programnak az előítéletek megszűnése. Most jutnak el oda, hogy már lassan az első évfolyamos diákok kerülnek olyan korbá, hogy, ha van rá módjuk, önkéntesként visszatérjenek segíteni a házba, ahol korábban éveken át segítséget kaptak. A támogatottak nagy többsége mára már egyetemista, elhagyta a negyedet, és máshol lakik már Marseille-ben.

Szabadidős kirándulásokat, kulturális programokat is szerveznek a gyerekeknek a korrepetáláson kívül, illetve vasárnaponként lehetősége van a családoknak arra, hogy egy családi étkezést eltölthessenek a házban. Sok családnak ez nagy segítség, mert nem férnek el a saját lakásukban, nagy létszámuk miatt nem tudnak együtt étkezni egyszerre. A szabadidős tevékenységek: táncok, pétanque stb. a szülők számára is lehetőséget jelentenek, amivel sokan élnek.

A focipályát a tanulmányút idején adták át

A szervezet létesítményeit az osztálytermektől a szabadidős elfoglaltságot segítő focipályáig közadományokból alakították ki. A helyi önkormányzat is felismerte, sok adományozó szervezeten és magánszemélyen kívül, hogy milyen integrációs ereje, jelentősége van ennek a tevékenységnek. Egyedül az állami iskolák nem nézik jó szemmel a korrepetálást, mert benne egyfajta kritikáját látják oktatási munkájuknak, és nem partnert feltételeznek a szervezetben.⁹ A szervezet számos egyházi iskolás diákot fogad korrepetálási tevékenységre, ezek közül csak

⁹ Lásd részletesebben www.frabernadette.fr

egy a Lycée de Provence. Viszont külön segítséget jelentett számukra, hogy az iskola adománygyűjtő futást szervezett a szervezet támogatására. Ennek keretében a diákok hozzátartozóikat beszélhették rá arra, hogy a lefutott kilométerek után felajánlott összegeket fizessenek be; az összegyűjtött több ezer eurót egy összegben átadták a szervezetnek. Problémát a helyszín megközelítése jelent a diákok számára, mert Marseille bizonyos negyedei között nem jó a tömegközlekedés, és a szülők nem tudják munkaidő alatt odaszállítani gyermekeiket. A megoldás az lett, hogy idén már a tanítási szünetekben, egyhetes turnusokban jönnek a diákok; így könnyebben megszervezhető a szolgálat számukra.

5.2. Szociális program Marseille-ben más oktatási intézményekben

Véronique Le Pargneux szociális program-koordinátor a Chevreul Blancarde¹⁰ nevű egyházi, magán 12 évfolyamos iskolában Marseille-ben. Az iskola programja az *Elköteleződés* (Engagement) nevet viseli, és az elsőéves gimnazisták végzik (szintén kb. 135 fő évente). Ebben az intézményben egyetlen személy, a koordinátor foglalkozik tíz éve, a bevezetés óta a programmal. Év elején kiosztja a diákoknak a lehetőségek listáját; jelenleg 11 féle tevékenységből választhatnak a diákok. A tájékoztató lapon szerepel néhány sor minden tevékenységről: milyen teendőket jelent a diákok részéről, illetve milyen gyakorisággal, mely napokon számít a fogadó szervezet a diákokra. A tevékenységek köre kiterjed a gyerekekkel való foglalkozásra, sportra, játékokra, felolvasásra egy leányanyak számára fenntartott otthonban és egy óvodában. Kisiskolások korrepetálása is választható a diákoknak, két általános iskolában. Idősek kísérését, szabadidős tevékenységeket idősekkel két otthonban szervezték meg. A diákok egy zarándoklat alkalmával Lourdes-ba a betegek intenzív kísérésében vehetnek részt, könyvtári segítséget nyújthatnak vakoknak, fogyatékossgal élőkkel közös szabadidős tevékenységekben vehetnek részt. Hajléktalanoknak ételt oszthatnak, adományt gyűjthetnek rászorulóknak. Templomi szolgálatban is részt vehetnek (kórus, ministrálás) a diákok számára szervezett lelkigyakorlat alatt; építkezésben való segítségnyújtásban, iskolán belüli szolgálatban tevékenykedhetnek. A kevésbé szorosán segítő tevékenységekhez való kötése a diákok tevékenységeinek a kevés fogadó szervezetből fakad.

A diákok a tájékoztató lap alapján jelentkeznek személyesen a koordinátornál a karácsonyi szünetig, maguk a tevékenységek a második félévben valósulnak meg.

A szervezés nehézsége, hogy osztozniuk kell azokon a fogadó intézményeken, amelyeket a Lycée de Provence is talált. Nem könnyű fogadó intézményt találni szociális tevékenységre úgy, hogy az a diákoknak is megfelelő legyen az időbeosztás szempontjából. Egy harmadik 12 évfolyamos egyházi iskola, a Lacordaire¹¹ úgy oldja ezt meg, hogy egy fél napot az adott osztálynak szabaddá tesz, akkor tudják a tevékenységeket végezni (ami náluk kizárólag korrepetálás). A Chevreul Blancarde-ban nagyon sok a bejárós diák, közel fekszik ugyanis a pályaudvarhoz, sokan vonattal érkeznek a városon kívülről; nekik iskolaidőn kívüli tevékenységeket szervezni nem könnyű. Sokszor az is nehézség, hogy egy-egy fogadó

¹⁰ <http://www.chevreulblancarde.com>

¹¹ <http://www.lacordaire.com/le-lycee/>

szervezet csak néhány diákot tud fogadni, miközben az iskola részéről többre lenne igény. Azok a diákok, akik valamilyen önkéntes tevékenységben részt vesznek, mint amilyen a cserkészlet, a koordinátorral való egyeztetés után kevesebb órát kell, hogy tevékenykedjenek. Az egyéni egyeztetés a koordinátorral magában foglalja a felkészülést, lehetőséget ad a diák személyes szempontjainak megismerésére és a fogadó szervezet közös kiválasztására.

Náluk is nehéz a diákok rendszeres jelenlétének biztosítása. Ők is kötelezik a diákokat, hogy maguk helyett találjanak másik diákot, ha nem érnek rá, hiszen a fogadó szervezet számít a diákok segítségére. Az élmények feldolgozását fontosnak tartják, de még nem sikerült kidolgozni ennek megfelelő, állandó módját; próbálkoztak például azzal is, hogy a diákok levelet írjanak, de ez nem vált be.

A diákok helyszínre kísérése jelent még külön nehézséget, mert eleinte a koordinátor elkíséri őket, de minden alkalommal már nem tud jelen lenni, viszont a fogadó szervezet nem mindig tud megfelelő felügyeletet biztosítani.

Az ide járó gyerekek is polgári környezetből jönnek, de – a koordinátor elmondása szerint – kevesebb lehetőséggel rendelkező családok járatják ide gyermekeiket, mint a Lycée de Provence családjai; az ő diákjaik számára is fontos azonban, hogy az őket körülvevő társadalmi valósággal találkozzanak.

Mindkét koordinátor tapasztalata szerint nagyon sok múlik az iskola vezetésén, hogy mennyire tartja fontosnak a szociális tevékenységet, biztosít-e hozzá koordinátort, szabad órasávot a diákok számára, lehetőséget a kollégák bevonására. Ezek a technikainak látszó mozzanatok mind befolyásolják a megvalósuló programok körének és szervezettségének színvonalát.

6. A Lycée Marie Curie¹² és a marseille-i állami oktatási intézmények tanórán kívüli tevékenységeiről szerzett tapasztalatok

A véletlenszerűen kiválasztott állami szakközépiskola igazgatónöje 8 órára adott időpontot, de csak fél kilenckor érkezett meg, minden kommentár nélkül. A portaszolgálat funkcionált egyfajta titkárságként ebben az időszakban a diákok, szülők számára egyaránt, mert a titkárságon még senki sem dolgozott ekkor.

Az igazgatónő, *Cécile Valliers* világossá tette, hogy számukra a szociális gyakorlat megszerzése inkább az érettségit követően valósul meg, önállóan vagy a polgári szolgálat keretében, amire a diákoknak 16 éves kortól, a tanulmányok megszakításával lehetőségük van. Ezen tapasztalatok megszerzése segítheti a továbbtanulást, de nem része az iskola

¹² <http://www.lyc-curie.ac-aix-marseille.fr/>

középfokú képzésének, és elmondásuk szerint a diákok közül nagyon kevesen élnek ezzel a lehetőséggel. Az igazgatóság előtti folyosón két hirdetmény látható, az egyik a polgári szolgálatról, a másik az intézmény világnézeti semlegességéről.

Az iskola szervezett kereteket az önkéntes tevékenységek végzésére nem biztosít. A legtöbb felsőfokú képzést adó intézmény azonban elvárja, hogy a jelentkezők rendelkezzenek valamilyen gyakorlattal, amit a diákok ezért egyénileg igyekeznek megszerezni. A középfokú szociális képzés, ami az iskola falai között megvalósul, kifejezetten elméleti, és a szociális rendszer kereteinek, kommunikációs lehetőségeinek megismerésére korlátozódik, tanórai és osztálytermi keretek között. A középiskolai képzés elején a diákok számára van ugyan intézménylátogatás és pályaaorientációs kiállítás, hogy el tudják dönteni, milyen irányt válasszanak tanulmányaikban, de ez nem hosszabb fél napnál. Gyakorlati képzés csak az érettségit követően van számukra, specializációtól függően, vagy egészségügyi vonalon, vagy szociális intézményekben, adott szervezetekkel kötött szerződés alapján. Az intézményvezetés megközelítése szerint alapvetően a szociális ágazat számára képeznek adminisztrátorokat, és ezért sem szükséges a gyakorlati képzés.

Az igazgató szerint nem lehet tipikusnak tekinteni intézményüket, ahol 500 diák vesz részt a középfokú képzésben, ezer diák pedig az azt követő képzésekben. Intézményük szakközépiskolaként valójában folyamatosan küzd a diákok létszámának csökkenésével, miközben jól működnek az érettségire épülő képzéseik, melyekre számos diák jelentkezik Marseille különböző negyedeiből: biotechnológusokat és szociális munkásokat, egészségügyi alkalmazottakat képeznek. Ezekhez a képzésekhez megfelelő laboratóriummal rendelkeznek. Divattervezőket, kommunikációs, vizuális specializációval rendelkező szakembereket, építészeket is képeznek még a középfokra épülő képzés keretében, ezen területekhez szükséges számítógépparkot is kiépítettek az elmúlt évek során.

A Lycée Marie Curie mint középfokú intézmény pedagógiai célja (az igazgató megfogalmazásában) az érettségi vizsga letétele, amit 80-90%-os sikerrel teljesítenek az itteni diákok. A második célként a hiányzások csökkentését jelölte meg, ami a diákokkal való személyes törődésen keresztül valósul meg, ennek hatékonyságára vonatkozó adatokkal nem szolgált. A harmadik fókusz pedig a külső világ felé való nyitottság, ami szerinte a gyakorlatokon, a nemzetközi Erasmus programban való részvételen, a vállalatokkal való partnerségeken keresztül valósul meg. A szomszédos a Timone Kórházzal is együttműködnek mikrobiológiai, kémiai kísérletek, biotechnológia terén, hiszen kiváló laboratóriuma van az iskolának. Pedagógiai program-dokumentummal nem tudtak szolgálni, bár ígérték annak előkeresését, de ez a látogatás végéig nem történt meg.

A Lycée de Provence és a Lycée Marie Curie között nagy volt a kontraszt a két intézményvezető által megjelölt pedagógiai célok, illetve a látogatás kapcsán tapasztalt szervezethez terén is. A benyomások nem az állami intézmény és vezetésének pedagógiai felkészültségét támasztották alá.

A Lycée Marie Curie-ben a kitartó kérdés nyomán a következőket sorolták fel, mint lehetséges kapcsolódási pontokat a közösségi szolgálat jellegű tevékenységekkel. Létezik (nem intézményesült keretek között) a végzős diákok támogatása, például a leendő építészeké, amit egy szakember végez, de ez önkéntes részvétellel valósul meg, a jelentkezők számától függően. A tanulók számára egyénileg és csoportosan a tanárok tartanak korrepetálást, amikor olyan anyagrészt van, ahol ennek szükségét látják. A mozgássérült diákokat egy felnőtt pedagógiai asszisztens segíti egész nap, minden diákot külön személy, a diákok egymást nem segítik ilyen vonatkozásban. A sérült diákok egyéni haladási rend szerint tanulnak, és nem a csoport egészének ritmusában sajátítják el a különböző tanulási tartalmakat, bár velük egy csoportban dolgoznak. Az intézmény akadálymentesített, megfelelő eszközökkel, például lifttel ellátott. Külön figyelmet fordítanak a diszlexia kezelésére, ami igen gyakori; egy külön képzés is van, ami a mozgáskoordináción keresztül fejleszti diszlexiás diákjaikat.

Magatartásbeli problémák esetén dönthet úgy az iskola fegyelmi bizottsága, hogy valamilyen közmunkára kötelezi az intézményben a diákot, például egy hónapon át az udvart kell takarítania; ilyenre évente egy-két esetben kerül sor, vagy még ritkábban. Ilyenkor a szülőknek is hozzá kell járulniuk ehhez. Érdekes volt, hogy a büntetésként kiróható közmunka jellegű tevékenységek is eszébe jutottak az intézményvezetőnek a közösségi szolgálat kapcsán.

Etnikai konfliktusok szerintük nincsenek a diákok között. Marseille kozmopolita város, ahol az itt élők hozzászórtak egymás elfogadásához. Ez kincstári optimizmusként és nem a valóság leképezéseként hatott az interjúzás idején is. Elmondásuk szerint a diákok között nem a bennszülöttek és betelepültek között van konfliktus, inkább a különböző betelepült etnikumok, például az arabok között. Az arab közösségen belül vannak konfliktusok a gyarmatokról érkezők és az itt születettek között, ami néha megjelenik az iskolai életben is.

A fenntartható fejlődés témája részét képezi a történelem és a természettudomány tantárgy oktatási programjának, de tanórán kívüli keretek között is támogatják – mondta el a régió fenntartható fejlődéséért felelős oktatási szakértője, *Helene Schwalm*, aki a Marie Curie szakközépiskola tanára is. Az oktatási intézmények pedagógusait tömörítő bizottság foglalkozik a témával régiós szinten. Például a múlt évben pályázat keretében a programban részt vevő iskolák számára logót terveztek a diákokkal. Régiós szinten 15 intézmény vesz részt a fenntartható fejlődés intézményi megjelenítésében, akcióprogramokon és versenyeken keresztül. Idén a régió klímája, tavaly a környezetvédelmi kockázatok voltak a központi témái a régiós versenynek. Az iskolák eltérő programokat valósítanak meg: van, ahol az energiafelhasználás áll a középpontban vagy az intézményi étkeztetés, máshol a hulladékgazdálkodás vagy a környezetvédelem. Projektek keretében megvalósuló, tanórán kívüli akcióprogram például a szennyezések felderítése folyóvizekben, szemégyűjtés, papírgyűjtés és elemgyűjtés intézményen belül. A büfé élelmiszereinek egészségesség szempontjából való elemzése, komposztáló kialakítása (az adott intézmények lehetőségeinek megfelelően). Az intézmény víz- és energiafelhasználásának gazdaságosabbá tétele is része például egy-egy projektnek. A biciklitároló kialakítása is fontos szempont, hogy a diákok kerékpárral jöhessenek az iskolába. Nagyon különböző projektek valósulnak meg tehát,

nagyon különböző korosztályok részvételével, hiszen a fenntartható fejlődés munkacsoportban az óvodák éppúgy képviseltetik magukat, mint az általános iskolák és a középiskolák. Külső környezetvédelmi szervezetek inkább az általános iskolákban vannak jelen, mivel a korosztályos érdeklődésnek jobban megfelel a fenntartható fejlődés témája, mint a középiskolákban, ahol az érdeklődés már más jellegű – mondta el a szakértő.

Christine Faure természettudományt tanító tanár számolt be egy, a Marie Curie-ben megvalósult projektről. A város egyik múzeuma (Musée des civilisations de l'Europe et de la Méditerranée)¹³ egy kiállításán az élelmiszereket mutatta be a kortárs művészeteken keresztül. A kiállítás kialakításában egy ételmezzel foglalkozó civil szervezet is segített, amely animátorként az iskola tizenöt diákját is bevonta a munkába. A múzeum szervezett egy vásárt, ahol családok mutathatták be az általuk elkészített ételeket és azok gasztronómiai történetét. A diákok plakátokat készítettek, amelyek bemutattak egy-egy fűszert vagy az étel összetevőit az egészséges táplálkozás szempontjából. A diákok tanórán kívüli tevékenységként arra is vállalkoztak, hogy a rendezvény alatt a résztvevők gyerekeire vigyázzanak, és játékokat játszottak velük az egészséges táplálkozásra fókuszálva, például új ízeket kóstoltattak meg velük. A 19-22 éves diákok önkéntesként vettek részt ebben a tevékenységben, a tanárnő szakmai vezetésével. Motivációjuk a szakmai fejlődésük volt, illetve tapasztalatszerzés az általuk választott szakterületen. Megtapasztalhatták, hogy a jövő dietetikusaiként egyszerű üzeneteken keresztül, például egy plakáton milyen fontos információkat tudnak átadni a jelenlévőknek. A diákok egy része vállalkozott a rendezvények látogatóinak fogadásában való segítségre is. Remélhető, hogy az iskola és a múzeum között a kapcsolat fennmarad és továbbépül a pozitív tapasztalatok alapján. A tanárnő által elmondottak is alátámasztották, hogy a 18 éves kor alatti diákság körében az intézmény nem szervez iskolán kívüli tevékenységeket, még egy-egy tanár egyéni kezdeményezése esetén sem.

Az oktatási rendszer kritikájaként az igazgató-helyettes, *Martin Fabrice* elmondta, hogy a diákoknak nagyon sok a tantárgyi elfoglaltsága, és nagyon ritkán van olyan időszak, amikor egyéb tevékenységet végezhetnek az iskolában. Az iskola környezetének rendben tartása nem merül fel tevékenységként azért sem, mert a diákok nem a negyedből valók, hanem más negyedekből, leginkább az északi kerületekből jönnek az iskolába tanulni. A kerület önkormányzatával ezért környezetvédelmi területen nincs kapcsolata az iskolának.

Alkalmunk volt még interjút készíteni az egyik jó nevű állami iskola (Lycée Marseilleyre)¹⁴ szülői munkaközösségének vezetőjével is. *Florance Casas* elmondta, hogy 2011 óta van iskolájukban egy „Víz”-projekt. A projekt fizika és történeti földrajz tanárok szervezésében valósul meg. Felmérték az iskola ivóvízkészletét, és tervet dolgoztak ki az iskola csapjainak kicserélésére, hogy ne legyen fölösleges vízfogyasztás. A program keretében 17 témakört alakítottak ki, amit a tanárok saját belátásuk szerint beépíthetnek tanórai munkájukba. A folyóvizek megfigyelésétől a biodiverzitás témájának feldolgozásán át, a pedagógiai farmok látogatásáig, az iskolán belüli növényzet kialakításáig, a közeli sziget, Frioul meglátogatásáig terjednek a témakörök. Az iskola egy ezerhektáros park közepén fekszik, ami a

¹³ <http://www.mucem.org/fr/node/3006>

¹⁴ <http://www.lyc-marseilleyre.ac-aix-marseille.fr/spip/>

környezetvédelem témakört érthető módon kiemelten fontossá teszi. A terület a kollégium számára éppúgy helyet ad, mint a kiszolgáló személyzet lakhelyei számára, illetve itt található az iskola sportlétesítményei is, a tenispályáktól az uszodáig. Az intézménybe 1300 általános iskolás és 1100 középiskolás jár. Problémákat, az okoz, hogy a diákok kiskorúak, és az egészségügyi előírásokat is be kell tartaniuk ahhoz, hogy a menzán méréseket végezhesenek. Az élelmiszerekhez csak megfelelő felszerelésben lehet hozzányúlni, az iskolai konyhába csak megfelelő cipőben, kesztyűben lehet belépni. Az eredményeket egy konferencia keretében mutatták be a polgármesternek, a szülőknek, a régió szakembereinek.

Alkalmi akcióprogramok is megvalósulnak némelykor, például egy guatemalai iskola építését támogatták egy alkalmi csokoládéárúsítás bevételeiből keresztül. Probléma, hogy az iskolán belül nem lehet házi készítésű élelmiszert árulni, ezért rendszeressé nem tudták tenni a programot. Az intézmény jogi keretei megnehezítik az adománygyűjtést is. Idén megvalósult 3 ezer euró összegűjtése az éhezők támogatására, amit a családok gyermekeik lefutott kilométerei után fizettek, támogatva az éhség elleni globális küzdelmet. (Ilyen programokat a Marie Curie-ben nem szerveztek, de mindegyiket jó felvetésnek tartotta az iskolavezetés.)

A szociális munkás-képzésben részt vevő szakközépiskolás – a magyar képzésben 11. évfolyamosoknak megfelelő –, 9 fős diákcsoporttal volt alkalmunk egy óra keretében beszélgetni. Elmondásuk szerint érdekesnek és hasznosnak találnák, ha lehetőségük lenne önkéntesként is részt venni közösségi szolgálat jellegű tevékenységekben, de erről nincs információjuk, se időt nem biztosítanak számukra, így nem fér be az időkeretekbe a tanév során. Hasznosnak azért tartanák, mert segíthetnének másokon és egyúttal munkatapasztalatot szerezhetnének, amit minden leendő munkahely elvár tőlük.

Összességében elmondható, hogy a marseille-i állami intézményekben készített interjúk alátámasztották azt a képet a tanórán kívüli tevékenységekről, ami a 2007-es országos franciaországi reprezentatív felmérésből is kiderült.¹⁵ Az állami iskolák tanórán kívüli tevékenységeket csak falaikon belül szerveznek, és elsősorban a sportokra fókuszálnak. A Lycée Marie Curie vezetése pedig bevallottan nem szervez tanórán kívüli tevékenységeket iskolai keretek között, erre a tanárok szabadidejében kerül sor, ha ilyet a diákoknak önállóan szerveznek, vagy a diákok egyénileg tevékenykednek önkéntesként, aminek a diákok elmondása szerint nincs semmilyen kultúrája az intézmény szociális és egészségügyi képzése és sérülteket fogadó jellege ellenére sem.

¹⁵ Pratiques citoyennes des lycéens dans et hors de l'établissement, 2007, ministère éducation nationale enseignement supérieur recherche, Roseline Verdon

7. Adaptációs lehetőségek a Lycée de Provence programja kapcsán

A különböző oktatási rendszerek közötti strukturális különbségek ellenére számos eleme van a megismert Szociális Cselekvés Programnak, amely a közösségi szolgálat magyarországi bevezetése kapcsán átvehető lehet, segítheti a bevezetés folyamatát. Hangsúlyozni kell, hogy minden adaptáció intézmény-, létszám-, lehetőségfüggő, tehát nem lehet azt mondani, hogy a program egyes elemei minden intézményben azonos módon átvehetőek. A program számos eleme már most is sok magyar intézményben működik, például a fogadó szervezetek fóruma, ahol a diákoknak bemutatkozhatnak: a magyar rendszerben „börze” néven vezették be. A felkészítés, cselekvés, feldolgozás hármas struktúrája a magyar rendszerre is jellemző. A tanárok bevonása önkéntesként a közösségi szolgálat egyes részterületeinek szervezésébe szintén működik már, de a több évtizedes francia tapasztalat ezt a gyakorlatot is megerősíti.

- Fontos adaptálható szervezési elem lehet a diákok jelentkezése kapcsán az e-mailben való jelentkezés a koordinátornál a fentiekben vázolt módon, ami pedagógiailag is elbírálhatóvá teszi az egyes jelentkezéseket és fegyelemre is neveli a diákokat. A három lehetőség kiválasztása a diák bevonását eredményezi a folyamatba, és a diákok egy részénél motiváltabbá teheti a részvételt. Ugyanakkor különbséget jelent, hogy a magyar közösségi szolgálatos diákok több órát teljesítenek, így (érthető módon) sok esetben több fogadó intézményhez jelentkeznek. Ennek kombinálását a marseille-i modellel érdemes végiggondolni és egyénileg tesztelni.
- A programfüzet kidolgozása online vagy tájékoztató füzet jelleggel minden tekintetben segítheti a diákok, szülők tájékozódását, a diákok döntését, de a koordinátor szervező munkáját is minden tanév kezdetén.
- Átgondolható rendszerszinten, hogy a jelentkezési lap és az együttműködési megállapodás helyett nem érdemes-e bevezetni az egyedi együttműködési megállapodást, amit az iskola képviselője, szülő, diák, fogadó intézmény egyaránt aláír.
- Az etikai szabályok jó példákkal szolgálnak arra, hogy milyen viselkedési normák szükségesek a tevékenységek végzése során, ezek egy az egyben hasznosíthatók a magyar gyakorlatban is.
- A jezsuita iskola modellje nagyon gazdag tárházzal rendelkezik a feldolgozás tekintetében, amelynek egésze vagy részelemei átvehetőek, annak függvényében, hogy az adott iskola miként szervezi a feldolgozást, tevékenységenként vagy osztályonként, esetleg évfolyam vagy évfolyamok szintjén.
- A fogadó szervezetek vonatkozásában fontos tudatosítani, hogy a meglévő programjaik mellett gondolkodhatnak új tevékenységek kialakításában is, ha ehhez a szükséges előfeltételek adottak és a diákok valódi segítséget tudnak adni az adott tevékenység fenntartásában.
- Az integrációs program fő elemei átvételre érdemesek, az adott etnikum kultúrájára adaptálva a részleteket. Ugyanakkor a társadalmi előítéletek oldását nagyban szolgálhatja egy ilyen típusú partnerség.
- Végül megfontolásra érdemes a koordinátor vagy a diákok órakedvezményrel történő támogatása. A diákok esetén ez egy időszávot jelent, amikor a közösségi szolgálat

jellegű tevékenységeiket végezhetik, míg a koordinátor esetén órakedvezményt jelenthet. Miként a Lycée de Provence példája mutatja, 150 fős diák létszámnál már szükség van egy koordinátorra, aki ha nem is teljes állásban, de ideje jelentős részében a diákok tevékenységeit előkészíti, érzékenyíti őket és segíti a tevékenységek lebonyolítását, majd az élmények feldolgozását. A magyar rendszerben ezt a kérdéskört a fogadó intézmények oldaláról is érdemes végiggondolni, mert kedvezmények esetén ezt meg kell jeleníteni az ő oldalukon is, hiszen a felelősség jelentős része őket terheli a tevékenységek során, ami másként fest, ha az iskola részéről is önkéntes alapon szerveződik a tevékenység, és másként, ha ott ellentételezés jelenik meg, míg a fogadó intézményeknél nem.